

FRDO CFDD

FEDERALE RAAD VOOR DUURZAME ONTWIKKELING

27-4-2018

Jaarverslag FRDO 2017

Administratief verslag

FRDO

Jaarverslag FRDO 2017

Administratief verslag

Inhoud

1. Adviezen van de raad	3
2. Informatie en communicatie	7
3. Activiteiten van de raad	16
3.1 Algemene vergadering.....	16
3.2 Werkgroepen.....	17
3.3 Bureau	18
3.4 Beleidsdialoog	19
3.5 Forumactiviteiten.....	20
3.6 Vertegenwoordiging.....	21
4. Financieel verslag	25
Bijlage1, Samenstelling van de raad in 2017	29
Bijlage 2, Aanwezigheid op de algemene vergadering in 2017	33

1. Adviezen van de raad

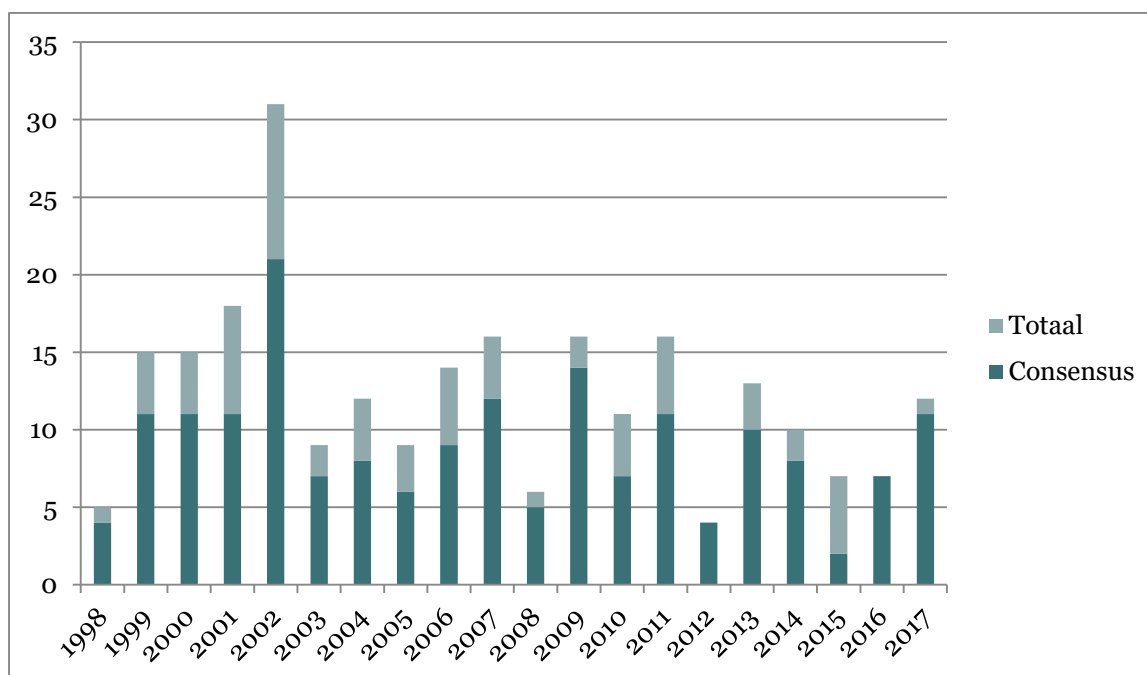
De belangrijkste activiteit van de raad is het uitbrengen van beleidsadviezen op vraag van de federale regering of het parlement, of op eigen initiatief. De werkgroepen van de raad bereiden deze adviezen voor, waarna ze aan de algemene vergadering ter goedkeuring worden voorgelegd. Verdeelde standpunten worden in de adviezen steeds duidelijk weergegeven.

De raad besliste in de loop van 2009 om verschillende types van adviezen te introduceren met het oog op een efficiëntere tijdsbesteding. In 2010 werden de afspraken over deze methode van werken toegepast en verder verfijnd. Wanneer de raad een adviesvraag ontvangt, beslist het bureau over de keuze tussen volgende types, die verschillen qua lengte en aantal voorbereidende vergaderingen:

- krachtlijnenadvies
- standaardadvies
- kaderadvies.

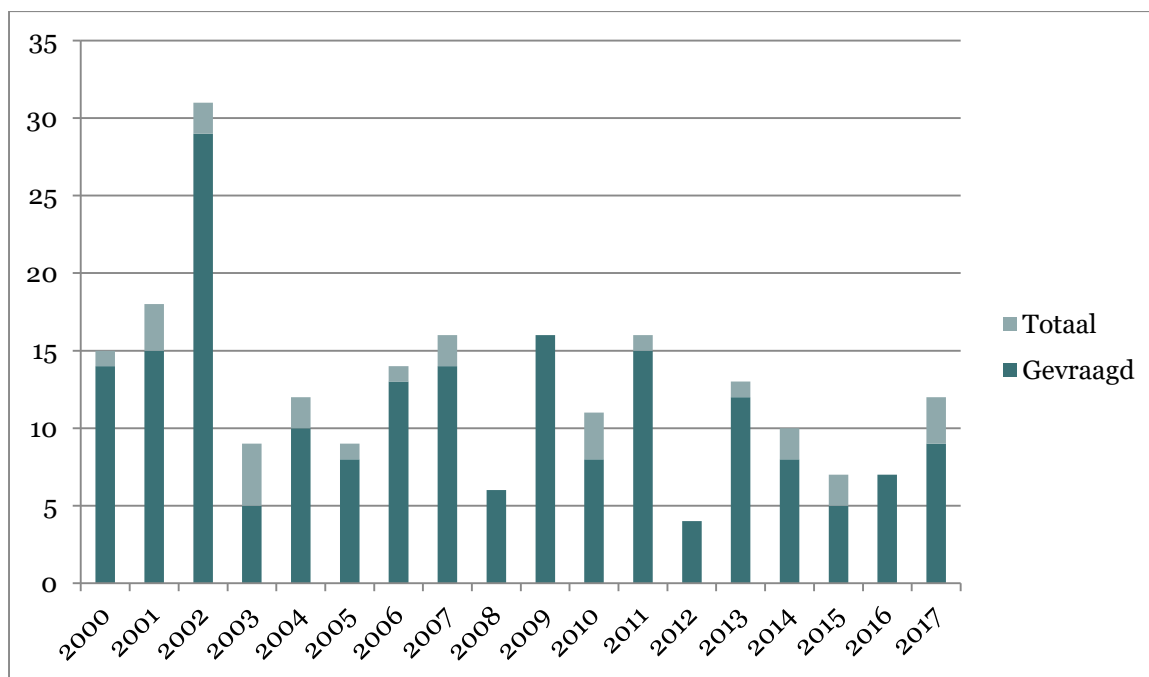
Aantal en consensus

Grafiek 1 geeft per jaar een overzicht van het aantal adviezen dat de raad sinds 1998 uitbracht, evenals van de verdeling tussen consensus- en verdeelde adviezen. In totaal gaat het om 246 adviezen of een gemiddelde van 12,3 adviezen per jaar, waarvan er 177 (of 72 %) met consensus werden goedgekeurd. In 2017 werden 12 adviezen goedgekeurd (waarvan 11 in consensus), waardoor dit jaar zich situeert op het gemiddelde van de voorgaande jaren.

Adviezen op eigen initiatief

Grafiek 2 geeft een overzicht van het aantal adviezen dat de voorbije jaren werd uitgebracht op vraag van de overheid en op eigen initiatief. Gemiddeld bracht de raad 1,5 adviezen per jaar uit op eigen initiatief. In 2017 heeft de raad drie adviezen op eigen initiatief uitgebracht.

Type van adviezen

Een overzicht van de verdeling per type advies voor de adviezen van 2017.

Type van advies	Aantal
Krachtlijnenadvies	11
Standaardadvies	1
Kaderadvies	0

De adviezen van 2017

Tabel 2 geeft een overzicht van de adviezen van 2017, met de datum van goedkeuring door de AV en het regeringslid dat het advies heeft aangevraagd of de vermelding dat het op eigen initiatief werd uitgewerkt. Er is ook aangegeven in welke talen het advies beschikbaar is. Alle adviezen zijn vanzelfsprekend in het Frans en het Nederlands beschikbaar, maar er is ook een advies met een Engelse en een Duitse vertaling.

Nr.	Advies	Aanvrager
2017a01	Advies over het ontwerp van Belgisch Nationaal Adaptatieplan 2016-2020 (N/F)	<ul style="list-style-type: none"> - Op vraag van Minister van Energie, Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling, mevr. Marie Christine Marghem. - 13 februari 2017
2017a02	Advies waarin richtsnoeren inzake de deeleconomie worden voorgesteld (N/F)	<ul style="list-style-type: none"> - Op eigen initiatief - 8 maart 2017
2017a03	Advies over het ontwerp van koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 8 mei 2014 betreffende het op de markt aanbieden en het gebruik van biociden (N/F)	<ul style="list-style-type: none"> - Op vraag van Minister van Energie, Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling, mevr. Marie Christine Marghem - 13 april 2017
2017a04	Advies over het ontwerp van koninklijk besluit betreffende het programma 2018-2022 van het federale reductieplan voor gewasbeschermingsmiddelen (N/F)	<ul style="list-style-type: none"> - Op vraag van Minister van Landbouw, dhr. Willy Borsus - 18 april 2017
2017a05	Advies over het Belgische rapport voor de Voluntary National Review 2017 (N/F/E/D)	<ul style="list-style-type: none"> - Op vraag van minister van energie, leefmilieu en duurzame ontwikkeling Marie Christine Marghem, namens de Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling (IMCDO) - 30 mei 2017
2017a06	Advies over de financiering van de energetische renovatie van gebouwen gebruikt voor de publieke diensten (N/F)	<ul style="list-style-type: none"> - Op eigen initiatief van de FRDO - 30 mei 2017
2017a07	Advies m.b.t. het ontwerp van koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 28/02/1994 betreffende het bewaren, het op de markt brengen en het gebruiken van bestrijdingsmiddelen voor landbouwkundig gebruik, met als doel het verbod op een aantal herbiciden voor niet-professioneel gebruik (N/F)	<ul style="list-style-type: none"> - Op vraag van de toenmalige Minister van Landbouw, Willy Borsus - 10 november 2017
2017a08	Advies op eigen initiatief over het ter beschikking stellen van normen (N/F)	<ul style="list-style-type: none"> - Advies op eigen initiatief - 10 november 2017
2017a09	Advies over het ontwerp van koninklijk besluit betreffende de benaming en de kenmerken van de gasolie-diesel en van de benzines (N/F)	<ul style="list-style-type: none"> - Op vraag van de Minister van Energie, Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling, mevrouw Marie Christine Marghem, alsook Vice-eersteminister en Minister van Werk, Economie en Consumenten, belast met Buitenlandse Handel, de heer Kris Peeters - 5 december 2017

2017a10	Advies over het ontwerp van koninklijk besluit betreffende de benamingen en de kenmerken van de gasolie bestemd voor verwarming (N/F)	Op vraag van de Minister van Energie, Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling, mevrouw Marie Christine Marghem, alsook Vice-eersteminister en Minister van Werk, Economie en Consumenten, belast met Buitenlandse Handel, de heer Kris Peeters - 5 december 2017
2017a11	Advies betreffende het brandstofverbruiketiket bij het op de markt brengen van nieuwe personenauto's (N/F)	- Op vraag van de Minister van Energie, Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling, mevrouw Marie Christine Marghem - 12 december 2017
2017a12	Advies over de Langetermijnvisie Noordzee 2050 (N/F)	- Op vraag van staatssecretaris voor Noordzee Philippe De Backer - 21 december 2017

Opvolging van de adviezen

Tijdens de eerste AV van 2018 (28 februari), werd – zoals elk jaar – door regeringsleden of hun vertegenwoordigers een toelichting gegeven bij de opvolging van de adviezen van 2017. Aan alle ministers of staatssecretarissen die een advies hadden aangevraagd, werd ook gevraagd schriftelijk duiding te geven bij hoe ze de adviezen hebben opgevolgd. Die informatie werd verzameld [in een document](#) over de opvolging van de adviezen van 2017.

---

2. Informatie en communicatie

Informatieactiviteiten

De FRDO vindt het belangrijk goed te communiceren over zijn opdracht, met name adviezen opstellen over en activiteiten organiseren rond duurzame ontwikkeling. De raad communiceert op een directe manier over zijn werking en zijn producten via een website, een Facebook- en LinkedIn-pagina, Twitter, een elektronische nieuwsbrief, en indirect via de pers. De raad richt zich hierbij tot prioritaire doelgroepen als politici, ambtenaren en maatschappelijke organisaties, maar ook tot een ruimer publiek, om zo het draagvlak voor duurzame ontwikkeling te vergroten en het begrip meer vertrouwd te maken bij de burger. In zijn communicatie beklemtoont hij het belang van een participatieve beleidsaanpak, waarbij de raad als multistakeholderforum een toegevoegde waarde kan bieden.

FRDO-Info en Update

De FRDO zond afgelopen jaar drie nummers van zijn elektronische nieuwsbrief *FRDO-Info* naar zo'n 3.500 bestemmingen. De nieuwsbrief verschijnt normaal na elke algemene vergadering van de FRDO, om de goedgekeurde adviezen voor te stellen. Naast de adviezen en activiteiten in de werkgroepen behandelt *FRDO-Info* ook andere onderwerpen zoals fora. U vindt de nieuwsbrieven chronologisch geklasseerd op onze website.

Naast de *FRDO-Info* verzorgde het secretariaat ook een speciale nieuwsbrief *Update 2030 Agenda en EU 2020*, vooral over de opvolging van het proces van de 2030 Agenda (met daarin de SDGs). In 2017 werden twee nummers verstuurd van deze nieuwsbrief. De nieuwsbrief rapporteert vooral over de implementatie (nationaal en internationaal) van de *2030 Agenda*. Er blijft voorlopig onduidelijkheid op EU-niveau over de opvolger van EU 2020, dus daarover werd weinig bericht. Sinds de goedkeuring van de 2030 Agenda in de Verenigde Naties in 2015 was er minder noodzaak om met kortere tussenpozen een nieuwsbrief te versturen. 2017 was een belangrijk jaar, met de voorstelling door België van de Voluntary National Review in het High-Level Political Forum in New York. In 2018 zou er meer duidelijkheid moeten komen over hoe de implementatie op EU-niveau gaat verlopen en wat de gevolgen daarvan voor het kader post-EU 2020.

Website en sociale media

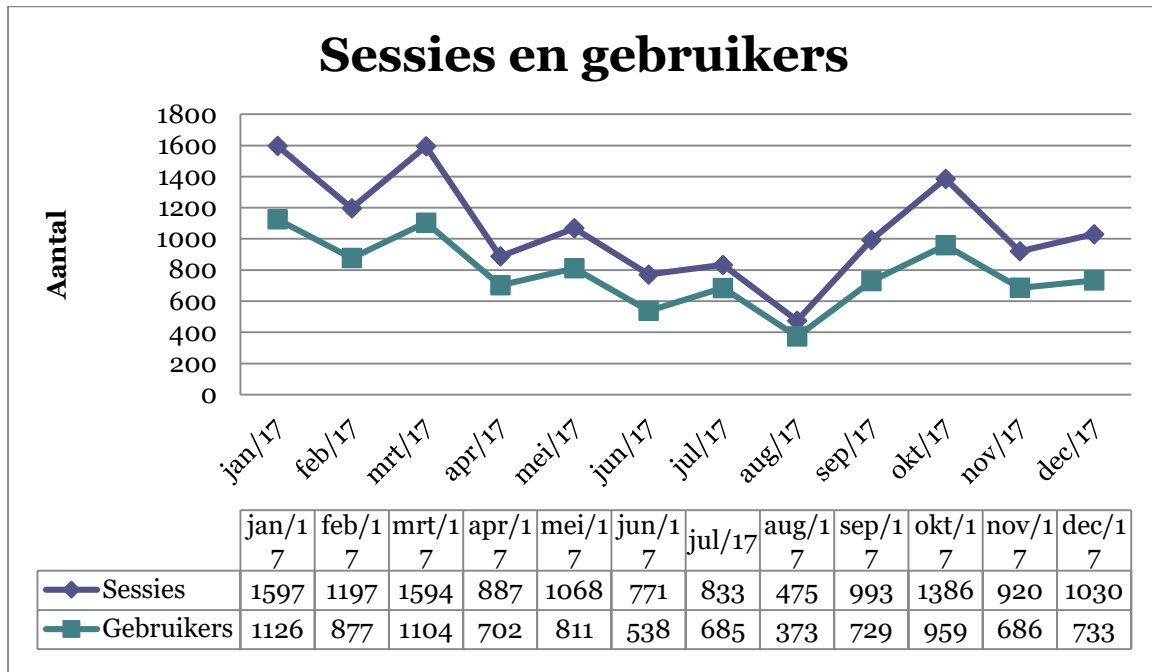
De website van de raad biedt informatie over duurzame ontwikkeling en de werking van de FRDO. De geschiedenis, samenstelling en werking van de raad worden toegelicht. Alle adviezen van de raad sinds zijn oprichting en die van diens voorganger, de Nationale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, zijn er terug te vinden. De site biedt verder een aantal links naar verslagen van onderzoek, fora of andere activiteiten die de raad organiseerde, en ook naar de sites van de leden van de raad.

In 2013 werd de website grondig vernieuwd. Vanaf het jaar 2014, het eerste volledige jaar met de nieuwe website, hebben we ook verbeterde statistieken. Sinds 2015 kunnen we ook jaarcijfers geven en vergelijken.

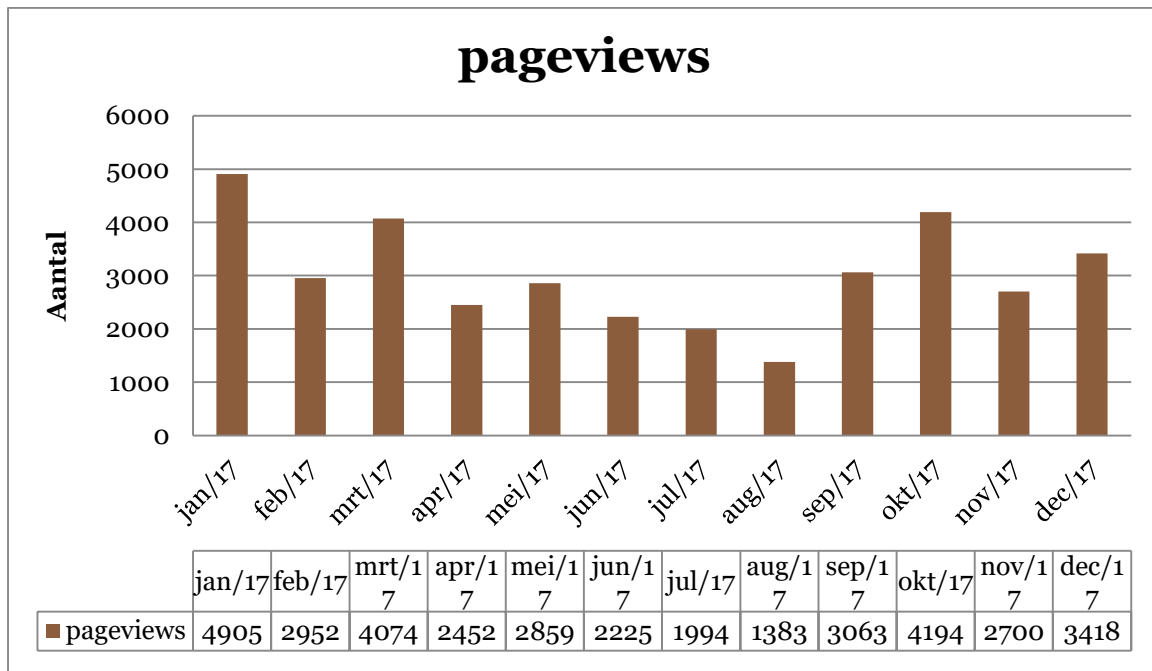
Hieronder enkele statistieken.

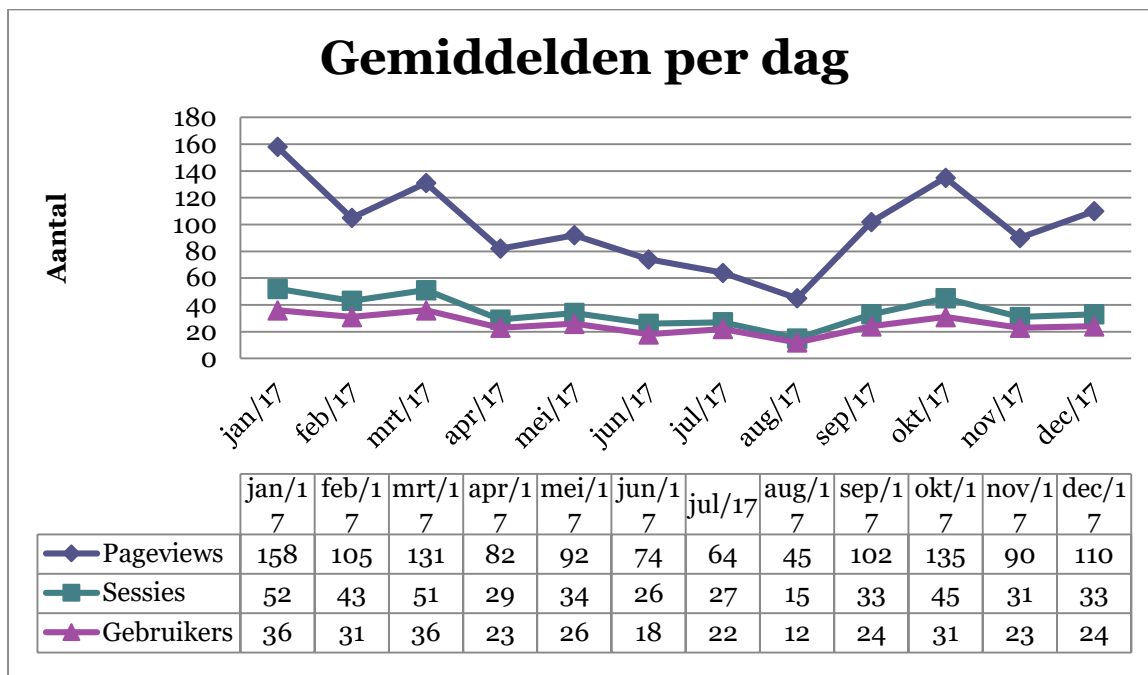
Grafiek 3 geeft een overzicht van het aantal sessies en gebruikers. (Als bv. eenzelfde bezoeker/ster driemaal op een dag onze site bezoekt, wordt dat geteld als 1 gebruiker en 3 sessies.)

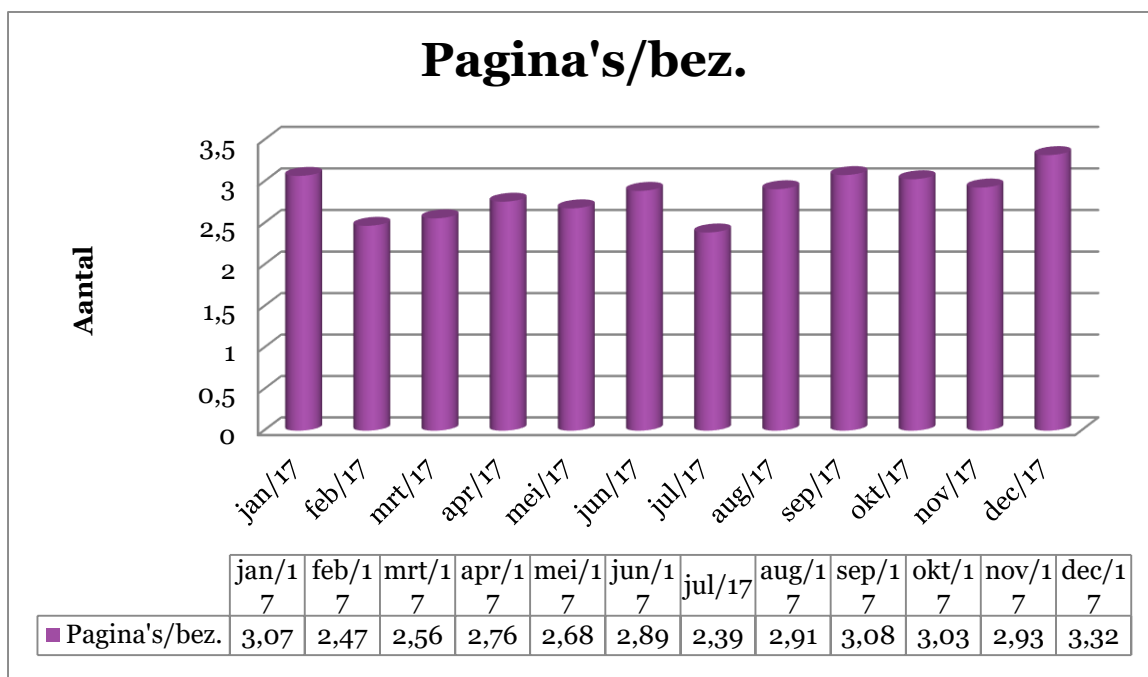
Grafiek 4 geeft een overzicht van het aantal paginaweergaven.

Grafiek 5 geeft een overzicht van de gemiddelden per dag.

Grafiek 6 geeft een overzicht van het aantal pagina's per bezoeker.

Voor het hele jaar 2017 zijn de cijfers als volgt:

- Sessies: 12.751 | Gebruikers: 7.992 | Paginaweergaven: 36.219
- Pagina's per bezoeker: 2,84
- Terugkerend: 39,69% | Nieuw: 60,31%

Gemiddelden per dag:

- 34,93 sessies
- 21,89 gebruikers
- 99,23 paginaweergaven

Gemiddelden per maand:

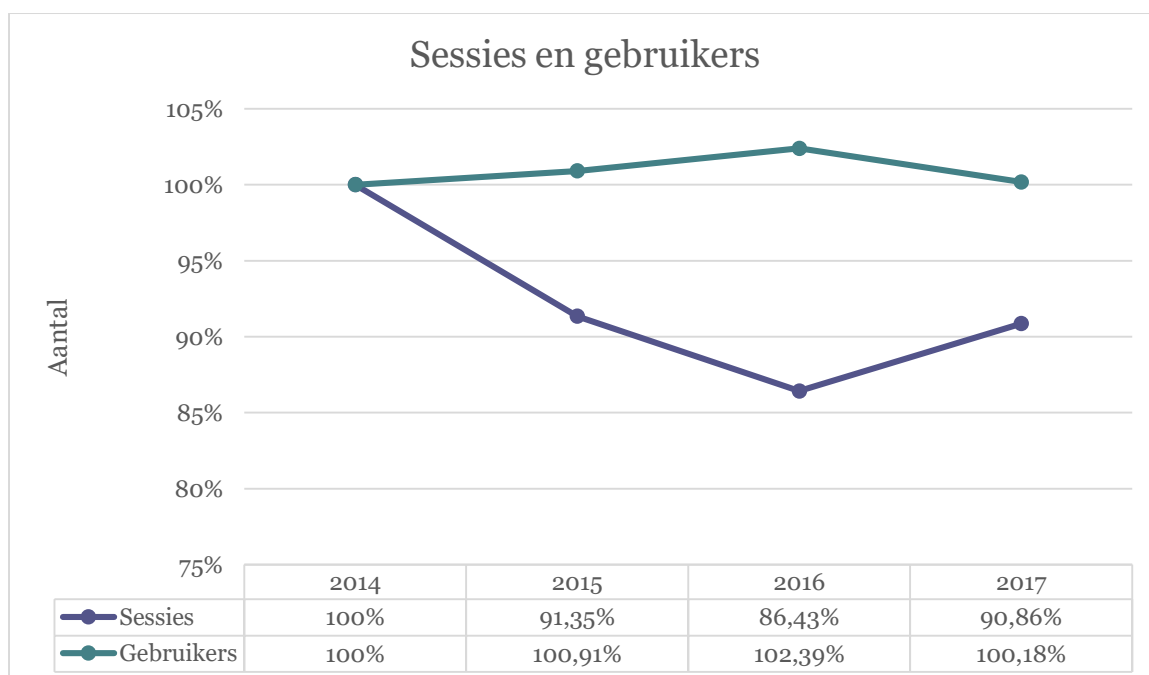
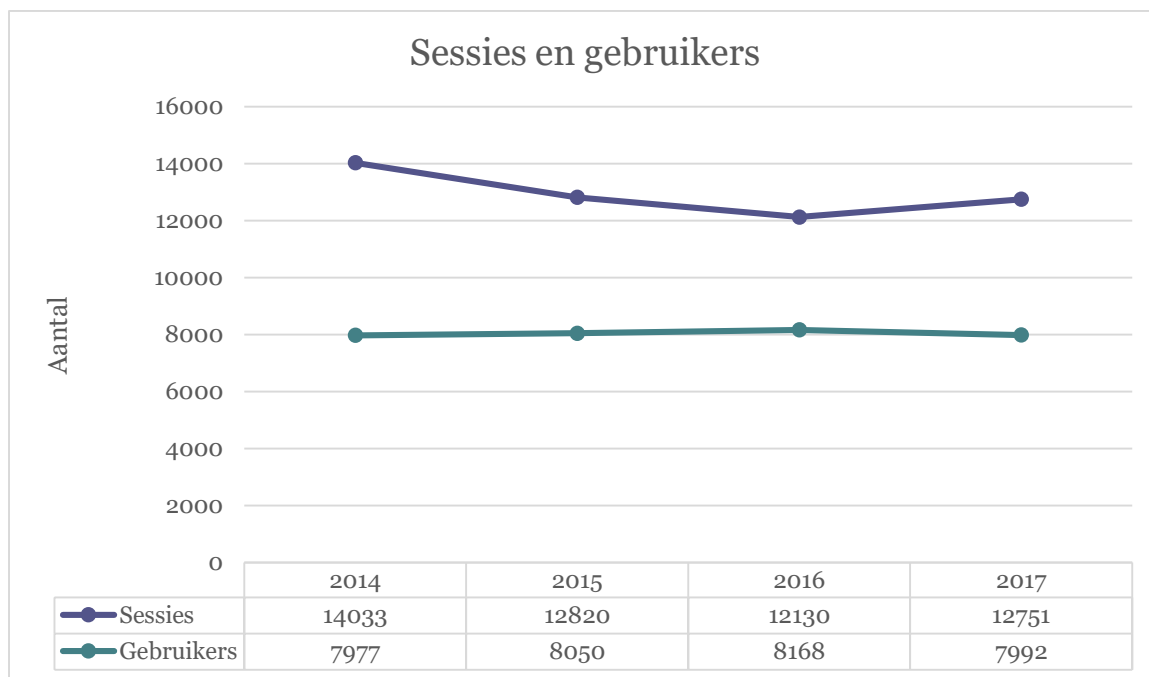
- 1.062,58 sessies
- 666 gebruikers
- 3.018,25 paginaweergaven

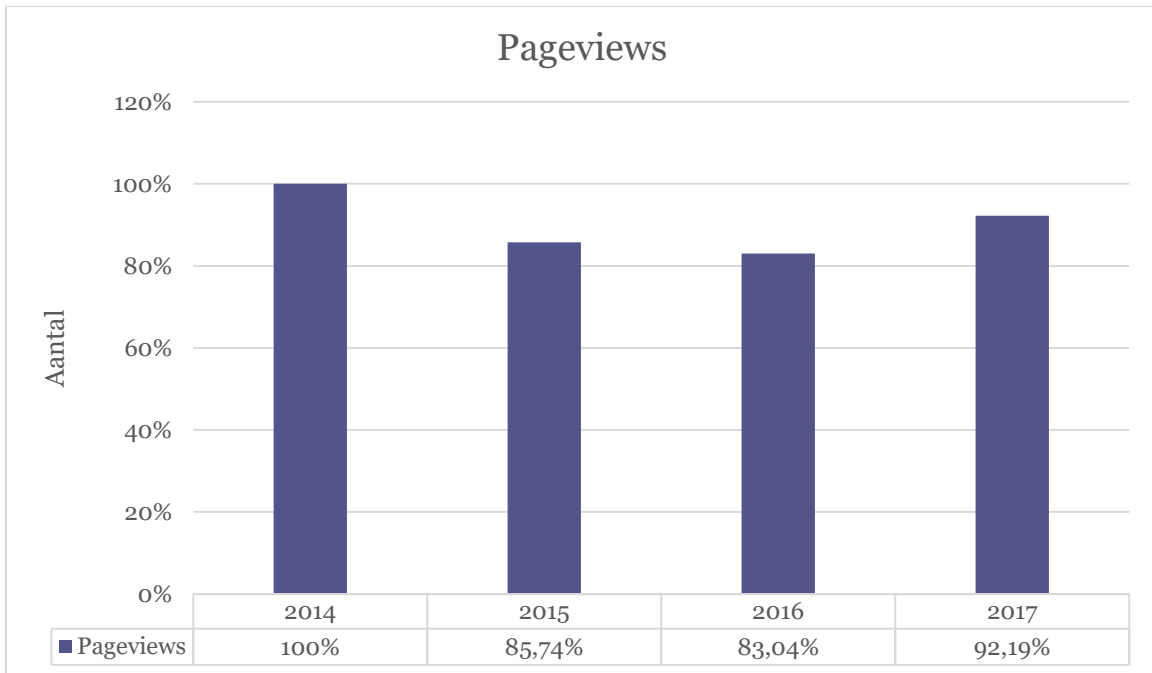
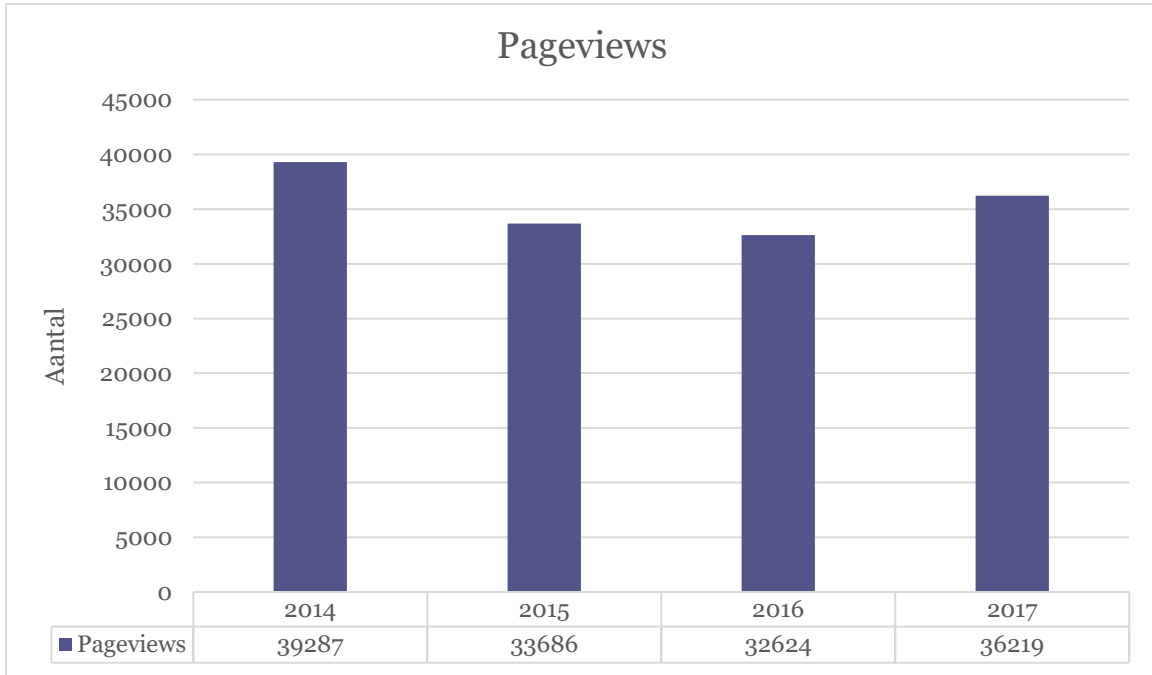
De 10 meest bezochte pagina's:

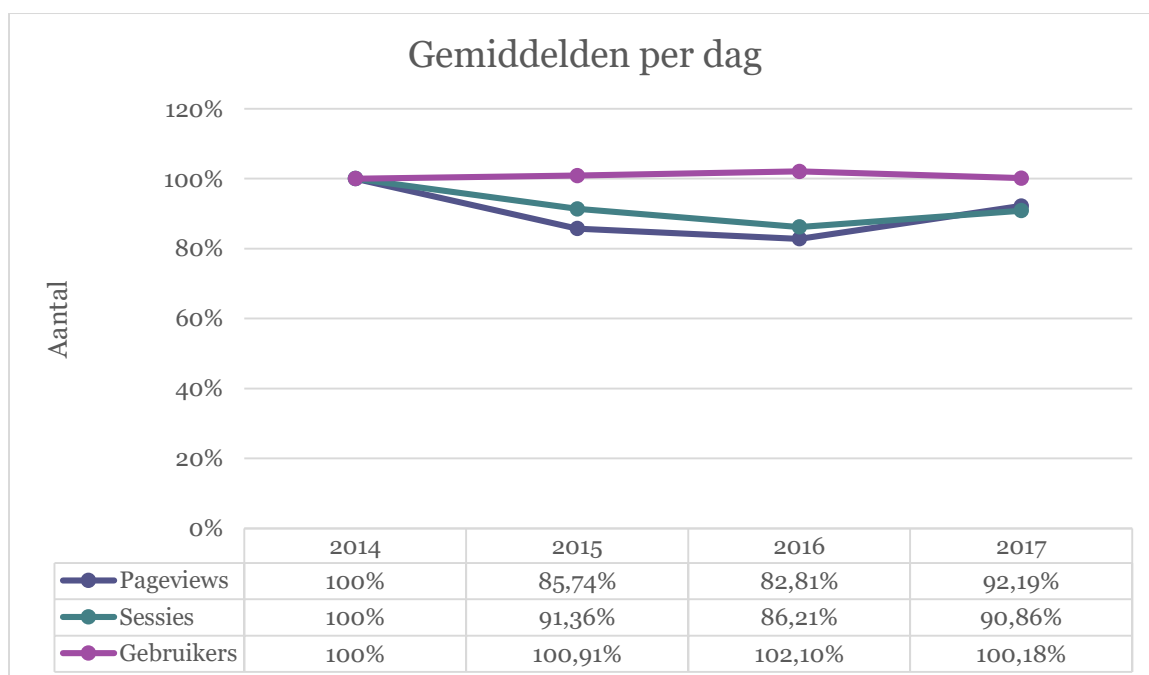
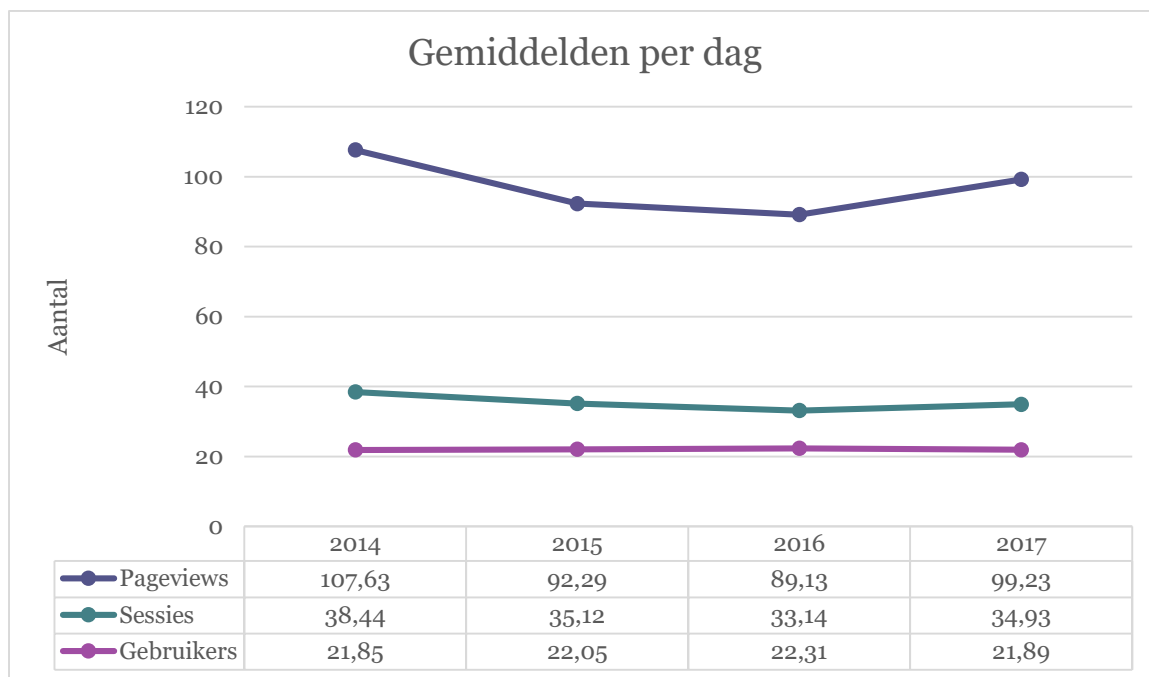
1.	/nl	3.578	9,88%
2.	/fr	3.086	8,52%
3.	/en	1.376	3,80%
4.	/nl/externe/1603-jaarforum-schakel-naar-een-hogere-energieversnelling	1.206	3,33%
5.	/fr/externe/1603-forum-annuel-accelerer-la-renovation-energetique-des-batiments	1.140	3,15%
6.	/nl/de-raad	1.002	2,77%
7.	/nl/activiteiten	943	2,60%
8.	/fr/externe	839	2,32%
9.	/fr/le-conseil	726	2,00%
10.	/fr/publications	699	1,93%

De pieken uit de verschillende overzichten hebben vooral te maken met publieksactiviteiten (seminaries, persprijs, jaarforum), dit jaar vooral het jaarforum en het seminarie over klimaat en gezondheid. Bij de publicaties bleek er een behoorlijke score voor de *Update*. Het meest geraadpleegde afzonderlijke advies was dat over de kadertekst voor de nationale strategie duurzame ontwikkeling.

Een vergelijking tussen de jaarcijfers van de voorbije jaren levert het volgende beeld op.

Globaal is er een lichte stijging van het aantal sessies en het aantal bezochte pagina's, maar een lichte daling in het aantal gebruikers. De wijziging tegenover 2016 is beperkt. De cijfers lijken erop te wijzen dat vooral voor publieksactiviteiten mensen op zoek gaan naar onze website. In 2017 was het aantal gepubliceerde adviezen weer wat hoger, maar de statistieken wijzen toch vooral naar activiteiten,

minder naar adviezen. Ten slotte is er waarschijnlijk ook sprake van een verschuiving naar andere media, sinds we ook werken via Facebook, LinkedIn en Twitter. Er zijn waarschijnlijk relatief meer mensen die hun informatie vooral krijgen via een van de sociale media, en minder door zelf rechtstreeks naar de website te gaan. Gezien de aard van de werkzaamheden van de FRDO is het een goede zaak dat er een stabiele basis aan bezoekers blijft, steeds verbonden met onze activiteiten en publicaties.

De Facebookpagina van de FRDO had bij het einde van 2017 214 vind-ik-leuks, wat een verdere stijging betekent sinds 2016 (toen 186). Fotoalbums doen het erg goed op de Facebookpagina en zorgen voor nieuwe geïnteresseerden.

Onze aanwezigheid op LinkedIn blijft relatief beperkt, met een trage groei van het aantal volgers.

Sinds eind 2016 communiceert de FRDO ook via Twitter. In 2017 werd Twitter regelmatig gebruikt, samen met de andere sociale media. Er zijn nu 112 volgers.

Pers

De raad stuurt regelmatig persberichten uit over zijn activiteiten (gepubliceerde adviezen, fora en andere activiteiten). In 2017 waren er 7 communiqués, met name over het jaarforum (2), het advies over de financiering van de energetische renovatie, het EEAC-jubileumforum en de persprijs (3).

Om de berichtgeving over duurzame ontwikkeling te stimuleren, organiseert de raad elk jaar een “[FRDO persprijs duurzame ontwikkeling](#)”. Deze prijs gaat afwisselend naar de geschreven pers en naar de audiovisuele media.

Op 11 mei reikte voorzitter Magda Aelvoet in het Residence Palace te Brussel de “FRDO persprijs duurzame ontwikkeling” uit, dit jaar bestemd voor de kranten, tijdschriften en internetpublicaties.

De laureaten waren:

Bij de Nederlandstaligen:

- Categorie Kranten: Annelies Roose «40 Dagen zonder Afval», Het Nieuwsblad | ([artikel](#)) ([video](#))
- Categorie Tijdschriften: Guy Nantier «Agroforestry», Veeteelt-Vlees, maandblad voor de vleesveehouderij | ([artikel](#)) ([video](#))
- Categorie Elektronische media: Tine Hens «Dossier klimaattop Marrakech», Website MO* Magazine | ([video](#)) ([dossier Marrakech](#))

Bij de Franstaligen:

- Categorie Kranten: Sophie Devillers – Camille de Marcilly «Tour d’Europe des villes vertes », La Libre Belgique | ([artikel](#)) ([video](#))
- Categorie Tijdschriften: Philippe Lamotte «Energies fossiles : coupez-les vivres! », Valériane | ([artikel](#)) ([video](#))
- Categorie Elektronische media: Rédaction magazine Symbioses (Réseau Idée) « Faites-le vous-même » | ([video](#)) ([Symbioses](#))

In 2018 krijgt de Persprijs een andere invulling. In de nieuwe formule wordt niet langer bestaand journalistiek werk bekroond, maar wordt een vergoeding toegekend aan te realiseren projecten voor artikelen, boeken, televisiereportages of films. Die projecten moeten een van de duurzaamheidsthema's behandelen waarrond de raad momenteel prioritair werkt: nieuwe economische modellen, de financiering van de transitie en de Duurzame OntwikkelingsDoelstellingen (SDGs).

De jury bestaat uit ex-journalisten en communicatiespecialisten van de leden van de FRDO. Meer informatie over de Prijs vindt u in het [reglement](#).

3. Activiteiten van de raad

3.1 Algemene vergadering

De leden stemmen op de algemene vergadering over de adviezen die door de verschillende werkgroepen werden voorbereid, brengen verslag uit van internationale conferenties, bespreken de planning, beslissen over de organisatie van forumactiviteiten, nemen de eindbeslissing over het jaarverslag, het financieel verslag, de begroting, het jaarprogramma en het programma van de werkgroepen. Daarnaast rapporteren de verschillende ministers of hun vertegenwoordiger aan het begin van elk kalenderjaar over de opvolging van de door de raad uitgebrachte adviezen.

In 2017 waren er drie algemene vergaderingen.

Grafiek 7 geeft de verdeling per groep van stemgerechtigde leden tijdens de algemene vergaderingen. (Aantal aanwezigen van aantal voorziene stemgerechtigden.) Voor een volledig overzicht van alle aanwezigen, zie bijlage 2.

	13/02/2017	30/05/2017	21/12/2017
Voorzitster en ondervoorzitters	3/4	2/4	3/4
NGO's leefmilieu	1/3	2/3	1/3
NGO's ontwikkeling	3/4	3/4	3/4
Werknemers	3/4	1/4	3/4
Werkgevers	6/6	2/6	3/6
Jongeren	1/2	2/2	2/2

Een overzicht van de thema's die werden behandeld tijdens de algemene vergaderingen van 2016:

Algemene vergadering van 13 februari 2017	
Opvolging van de adviezen	Toelichting door (vertegenwoordigers van) de leden van de federale regering over de opvolging van de adviezen van de raad van 2016. Toelichting van de verwachte adviesvragen voor 2017. Discussie met de leden.
Advies	Goedkeuring van het advies over het ontwerp van Belgisch Nationaal Adaptatieplan 2016-2020
Presentatie	Presentatie door Marc Van de Vreken (kabinet van minister De Croo) over de voorbereiding van de Voluntary National Review van België
Discussie	Discussie met de leden over de prioritaire thema's voor de raad in 2017
Planning	Planning van de activiteiten van de FRDO
Budget	Budget 2017

Algemene vergadering van 30 mei 2017	
Adviezen	<ul style="list-style-type: none"> Goedkeuring van het advies over de financiering van de energetische renovatie van gebouwen gebruikt voor de publieke diensten Goedkeuring van het advies over het ontwerp van National Voluntary review
Planning	<ul style="list-style-type: none"> Goedkeuring van de thema's en activiteiten van de FRDO in 2017-2018 Planning van de activiteiten van de FRDO

Jaarverslag 2016	<ul style="list-style-type: none"> • Voorstelling en discussie over het duurzaamheidsverslag van de FRDO • Voorstelling van het administratief verslag
-------------------------	--

Algemene vergadering van 21 december 2017

Adviezen	<ul style="list-style-type: none"> • Goedkeuring van het advies over de langetermijnvisie op de Noordzee • Presentatie van verschillende al goedgekeurde adviezen in 2017 en adviezen in voorbereiding door de werkgroep productnormen.
Discussie	Welke plaats hebben de SDGs bij de leden: voorstelling door ledengroepen van een initiatief over dit onderwerp
Presentaties	<ul style="list-style-type: none"> • Presentatie van de resultaten van de Klimaatconferentie in Bonn (COP 23) en perspectieven voor de COP24 in Katowice door Peter Wittoeck (Federale Klimaatdienst) • Presentatie van het federaal rapport duurzame ontwikkeling door Alain Henry (Federaal Planbureau, taskforce duurzame ontwikkeling)
Planning	Planning van de activiteiten van de FRDO

3.2 Werkgroepen

In 2017 waren de volgende werkgroepen actief:

- Ad hoc Financiering transitie (FT) (5) (5 = aantal vergaderingen)
- Energie en klimaat (EK) (2)
- Internationale betrekkingen (IB) (5)
- Productnormen (PN) (12)
- Ad hoc innovatieve economische modellen (IEM) (4)
- Biodiversiteit en bossen (BB) (1)

Er waren ook drie begeleidingscomités

- BC Forum Jongeren en klimaat (BC1) (1) Dit was een opvolgvergadering van het forum dat plaatsvond in 2016.
- BC studie renovatie (BC2) (1). De werkzaamheden verbonden aan deze studie vonden vooral plaats in 2016. Tijdens een vergadering van de werkgroep financiering van de transitie werden de laatste afspraken gemaakt, waarna de studie werd voorgesteld tijdens het jaarforum.
- BC studie SDGs (BC3) (3). Het begeleidingscomité bepaalde het kader en begeleidde de werkzaamheden van de onderzoekers. De studie werd afgerond in 2018.

In totaal waren er 33 vergaderingen

De werkgroepen bestaan uit leden van de raad of hun plaatsvervangers en door hen aangeduide experts. De werkgroepen kunnen ambtenaren en andere deskundigen uitnodigen. De algemene vergadering duidt de voorzitters van de werkgroepen aan op voordracht van het bureau. De werkgroepen bereiden de adviezen grondig voor, zodat de algemene vergadering hoogstens nog enkele knelpunten dient te beslechten. Elke werkgroep wordt bijgestaan door een lid van het secretariaat.

Deelname aan de werkgroepen

	FT	EK	IB	PN	IEM	BB	BC1	BC3	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Aantal	5	2	5	12	4	1	1	3	33	32	32	34	36	20
Gemiddeld	5,4	11,5	10,6	10,3	5,75	7	8	7,6	8,7	10,3	8,28	8,7	8,9	7,9

3.3 Bureau

Het bureau bestaat uit de erevoorzitter (van wie de vertegenwoordiger wordt uitgenodigd voor de vergaderingen, de voorzitter en de ondervoorzitters. Daarnaast vaardigen sinds 2004 de werkgeversorganisaties, vakbonden, NGO's milieu en ontwikkelingsamenwerking beleidsverantwoordelijken af om in het bureau te zetelen. Sinds dat jaar bestaat er ook een systeem van plaatsvervangers voor de bureauleden. Ook de directeur en een lid van het secretariaat nemen deel aan de vergaderingen.

Taken

De algemene vergadering heeft het dagelijks beheer van de raad gedelegeerd naar het bureau. Het bureau houdt zich onder meer bezig met de voorbereiding en opvolging van de algemene vergadering, het overmaken van de ontwerpadviezen van de werkgroepen aan de algemene vergadering, de voorstelling aan de algemene vergadering van het jaarverslag en het financieel verslag voor goedkeuring, de selectie van het personeel, het nemen van belangrijke praktische beslissingen en de aansturing van het secretariaat.

Samenstelling (eind 2017)

	Leden	Plaatsvervangers
Voorzitster	Magda Aelvoet	
Ondervoorzitters	Mathieu Verjans (ACV) Mathias Bienstman (BBL) Olivier Van der Maren (VBO)	
Werkgeversorganisaties	Vanessa Biebel (VBO) Pieterjan Debergh (VBO)	
Werknemersorganisaties	François Sana (ACV) Sébastien Storme (ABVV)	
Milieuorganisaties	Céline Tellier (IEW) Sofie Luyten (WWF)	
Ontwikkelingsorganisaties	Rudy De Meyer (11.11.11) Nicolas Van Nuffel (CNCD)	
Wetenschappers	Dries Lesage of Tom Bauler of Delphine Misonne	
Vertegenwoordiger van de koning	Pierre Cartuyvels	
Secretariaat	Marc Depoortere (directeur)	

Overzicht van de vergaderingen

Het bureau vergadert maandelijks met uitzondering van juli en augustus. In 2017 kwam het bureau tienmaal bijeen en dit op de volgende data: 17/01, 14/02, 14/03, 25/04, 09/05, 13/06, 12/09, 17/10, 21/11, 21/12.

Een extra vergadering vond plaats op 09/10.

3.4 Beleidsdialoog

De raad organiseert rondetafelgesprekken op vraag van een minister of op eigen initiatief, zodat de verschillende ledengroepen hun standpunt kunnen meedelen over een specifiek thema en de minister met het middenveld kan dialogeren over zijn beleid.

Handelspolitiek, 8 februari 2017

Bij het begin van het jaar vindt er steeds een rondetafelgesprek plaats met de minister van buitenlandse zaken. Dit jaar was dat op woensdag 8 februari. In dit gesprek kwamen diverse thema's rond het internationaal handelsbeleid aan bod. De ledengroepen konden vooraf hun vragen doorgeven en waren ruim vertegenwoordigd bij het gesprek. Na een inleiding door minister Reynders over de belangrijkste lopende dossiers en de Belgische houding daarbij konden de aanwezige leden hun vragen stellen. Daarbij ging het onder meer om: het algemeen handelsbeleid, TISA, CETA, Korea, Colombia-Peru, EPA, Filipijnen en Indonesië, Vietnam, transparantie in de nieuwe onderhandelingen, investeringsbescherming, GSP-stelsel, mensenrechten en DO, Brexit, liberalisering financiële diensten, ... De leden kregen na de samenkomst nog een volledig schriftelijk antwoord op alle ingediende vragen.

Implementatie van de SDGs, 20 juni 2017

Voor dit rondetafelgesprek had de FRDO vertegenwoordigers van de verschillende federale en regionale kabinetten uitgenodigd die betrokken zijn bij de implementatie van de SDGs in ons land, naast de coördinerende ambtenaren van Buitenlandse Zaken. Ook de regionale adviesraden die meewerkten aan het advies over de Voluntary National Review (VNR) waren uitgenodigd. De ledengroepen hadden vooraf hun vragen kunnen indienen. Bij het begin van de vergadering kregen de kabinetsvertegenwoordigers de kans om te reageren op het advies over de VNR. Daarna werden de verschillende vragen, gebundeld per thema, behandeld.

Klimaat, 3 juli 2017

De raad organiseerde op 3 juli, op vraag van de voorzitter van de [Nationale Klimaatcommissie](#), een rondetafelgesprek over de *Zevende nationale mededeling over klimaatverandering*. Verschillende adviesraden (federaal en regionaal) waren uitgenodigd om van gedachten te wisselen met de auteurs van die mededeling. De verschillende onderdelen van de mededeling werden voorgesteld, en de aanwezigen konden daarbij hun vragen of opmerkingen formuleren.

Vrijhandelsakkoorden, 26 september 2017

Dit rondetafelgesprek vond plaats in aanwezigheid van ambtenaren van Buitenlandse Zaken en van de Europese Commissie. Het overleg kaderde in het voornemen van de Commissie om te komen tot een nieuwe regeling voor de integratie van duurzame ontwikkeling in handelsakkoorden (TSD). Vanuit de Commissie werden overlegmomenten georganiseerd met de stakeholders in verschillende lidstaten. Voor dit overleg was via Buitenlandse Zaken de FRDO gecontacteerd. De FRDO-leden hadden de kans gekregen om vooraf vragen over het handelsbeleid (omschreven als ‘implementatie vrijhandelsakkoorden’) door te geven. De vragen die binnenkwamen waren ruimer dan het onderwerp dat de Commissie voorstelde.

3.5 Forumactiviteiten

De FRDO organiseert fora, seminaries en hoorzittingen om de discussie rond duurzame ontwikkeling te stimuleren en om informatie te verzamelen voor het opstellen van adviezen.

Jaarforum, Schakel naar een hogere energiever snelling, 16 maart 2017

Het [jaarforum](#) had als thema de studie van de FRDO over de financiering van de energetische renovatie van publieke gebouwen. Die studie maakte het mogelijk om een aantal drempels voor zo’n financiering te identificeren en ook om enkele aanbevelingen te formuleren om die drempels weg te werken. Na de voorstelling van de studie werd de inhoud ervan aangevuld door tussenkomsten van de *KfW Bankengruppe* en de *Caisse des Dépôts et Consignations*. Beide instellingen hebben specifieke instrumenten om de energetische renovatie van publieke gebouwen in Duitsland en Frankrijk te financieren. Er was ook een presentatie door *Belfius Bank* over het Europese programma *private finance for energy efficiency* (PF4EE). Verschillende vertegenwoordigers van een aantal betrokken publieke diensten kregen daarna het woord. De resultaten van het forum werden gebruikt bij de uitwerking van een advies dat werd goedgekeurd door de algemene vergadering van 30 mei 2017.

Persprijs, 11 mei 2017

Zie voor een toelichting over de persprijs, de beschrijving in het hoofdstuk ‘informatie en communicatie’.

Seminarie investeringen en overheidsschuld, 22 juni 2017

De raad organiseerde dit [seminarie](#) om diepgaand te kijken naar het vraagstuk of de Europese begrotingsregels van het groei- en stabiliteitspact, gebaseerd op de Europese verdragen, een hinderpaal vormen voor de financiering van de transitie door de lidstaten. De tussenkomsten door de Europese Commissie, het Instituut voor de nationale rekeningen en de professoren Bruno Calmant en Wim Moesen gaven inzicht in de verschillende aspecten van de complexe problematiek. Zo werd duidelijk dat er al verschillende instrumenten bestaan op Europees niveau om belangrijke publieke investeringen mogelijk te maken ondanks de beperkingen van het toegestane begrotingstekort. Het is wel nodig, zo bleek, om de mogelijkheden om publieke investeringen te financieren via schuld uit te breiden.

Seminarie financiering van de transitie, 5 oktober 2017

Het doel van dit [seminarie](#) was de kost in te schatten van het koolstofvrij maken van bepaalde sectoren van de Belgische economie. Verder wilde het in kaart brengen of de Belgische overheden echt in staat zijn om te garanderen dat er voldoende financiële middelen zijn om de noodzakelijke investeringen te doen. De presentaties gaven ons een meer precies idee van de gebruikte methodologie om de noden in te schatten in de sectoren van de bouw, het transport en de elektriciteit. We zagen vervolgens dat er een probleem is op het vlak van gegeven over de financiering van klimaatmitigatie in Europa, zowel voor wat de bestaande financiële stromen betreft als voor de geplande investeringen. Op basis van dat alles kon men vaststellen dat er een jaarlijks *investment gap* is van € 179 miljard voor de periode 2021-2030 voor de 28 lidstaten.

Seminarie financiering van de transitie, 23 oktober 2017

Dit [seminarie](#) gaf ons de kans om bepaalde maatregelen en instrumenten van financiering van de transitie te ontdekken, met toepassingen op het vlak van elektrische mobiliteit en energie. We zagen onder meer hoe de overheid beroep kan doen op derdepartijfinanciering voorzien door coöperatieven waarin burgers de kans krijgen om financieel bij te dragen aan de energietransitie. De EU ondersteunt ook de privéfinanciering van de energietransitie, met name door het initiatief *Smart finance for smart buildings*. Daarna ging het over bredere vragen over de financiering van de transitie, te beginnen met de cruciale uitdaging van de koolstofprijs om zo de investeringen te heroriënteren (economisch bestraffen van koolstofexternaliteiten). Het ging ten slotte ook over een aantal institutionele voorwaarden voor de herlancering van de investeringen in België.

Conferentie klimaatverandering en gezondheid, 26 oktober 2017

In deze [conferentie](#), die plaatsvond in de Senaat onder leiding van prof. Jean-Pascal van Ypersele, werd nagegaan hoe de klimaatverandering een impact kan hebben op de gezondheid, in Europa en in ons land. Wat zijn de kosten zowel op het vlak van menselijk lijden als financieel voor de samenleving? Welk risico's lopen kwetsbare groepen als zwangere vrouwen, kinderen, ouderen, mensen met allergieën, ... en welk beleid moet gevoerd worden om hen te beschermen? Hoe anticiperen op deze gezondheidsrisico's, zowel voor deze groepen als voor de bevolking in het algemeen? Welk beleid met een positieve impact voor de gezondheid en het klimaat kan gevoerd worden? Hoe win-winsituaties creëren voor de volksgezondheid, het klimaat, het milieu en de overheidsuitgaven? Dit waren enkele vragen die aan bod gekomen zijn tijdens deze conferentie met als sprekers Christine Defraigne, Tom Auwers, Jean-Pascal van Ypersele, Vladimir Kendrovski, An van Nieuwenhuysse, Yseult Navez en Hans Keune.

3.6 Vertegenwoordiging

Op internationaal niveau

Internationale en Europese beleidskeuzes hebben een impact op nationaal niveau. De raad volgt de internationale agenda dan ook op de voet. De leden en het secretariaat nemen deel aan internationale conferenties. Op die manier versterkt de raad de nodige expertise, die het mogelijk maakt om het uitwisselen van ideeën en beleidsvoorstellen te versterken. Dit jaar hebben de leden van de raad en het secretariaat deelgenomen aan verschillende internationale conferenties (met name de vergaderingen

van de EEAC en de ESDN). Verslagen en bijkomende informatie daarvan zijn beschikbaar bij het secretariaat.

Het Europees netwerk van milieu- en duurzame ontwikkelingsraden EEAC

Het Europees netwerk [EEAC](#) (*European Environment and Sustainable Development Advisory Councils*) organiseerde op 12 oktober zijn 25ste jaarlijkse conferentie, in Maastricht, over de link tussen beleid, burgers en wetenschap. Het programma en de presentaties van de conferentie zijn te vinden [op de site van de EEAC](#).

De discussies gingen over de evaluatie van 25 jaar duurzame ontwikkeling op Europees niveau. De duurzame ontwikkelingsdoelen (SDGs) uit de *2030 Agenda* concretiseren duurzame ontwikkeling op het niveau van de Verenigde Naties. Veel deelnemers en sprekers onderstreepten dat alles aanwezig is om die SDGs te realiseren. Er ontbreekt evenwel een essentieel ding, met name een echte ambitieuze strategie voor een beleid duurzame ontwikkeling op Europees niveau, en dan in het bijzonder op sociaal vlak. In dat kader is de rol van de wetenschap belangrijk. De wetenschap kan de legitimiteit verzekeren van de kennis die nodig is om beoordelingen te maken, beleidsbeslissingen te nemen, prioriteiten te bepalen, ... Wetenschappers hebben ook een rol te spelen in het debat tussen burgers en beleid.

Ten aanzien van de complexiteit van de uitdagingen die op ons afkomen stelt duurzame ontwikkeling vaak de eis dat we voorbij een aanpak in *silo's* moeten gaan. Zo'n transversale aanpak is soms moeilijk toe te passen in het beleid (departementen werken niet altijd goed samen) en in de wetenschap (een transdisciplinaire aanpak is vaak geen evidentie).

Het EEAC-netwerk groepeerde raden van verschillende types. Er zijn raden die bestaan uit wetenschappers die op een transversale manier proberen te werken en er zijn raden die bestaan uit vertegenwoordigers van het middenveld. Die raden moeten als opdracht hebben de aandacht te houden op de lange termijn in het uitwerken van beleidsprogramma's.

Die raden hebben vaak ook als opdracht om de maatschappelijke steun voor duurzame ontwikkeling uit te breiden en dat door het voorstellen van scenario's en visies, met name gericht op het behalen van de SDGs. Sommige raden worden dan ook de plek waar er een verbinding kan komen tussen beleidsmakers, middenveld, wetenschappers en burgers. Het is zo dat verschillende raden specifieke activiteiten hebben opgestart voor scholen, burgers en jongeren, door hen te betrekken bij de opbouw van wetenschappelijke kennis.

Binnen de EEAC zijn er verschillende werkgroepen aan de slag. Ze hebben vooral als doel om kennis uit te wisselen tussen de leden van het netwerk. De FRDO is vertegenwoordigd in de werkgroepen *energie, duurzame ontwikkeling en circulaire economie*.

De werkgroep energie werkte in 2017 aan het wettelijk kader voor het behalen van de klimaatdoelstellingen, met een bijzonder aandacht voor de financiële aspecten. De werkgroep duurzame ontwikkeling had het vooral over de rol die het kader van de 2030 Agenda en de SDGs kunnen spelen als motor voor een hernieuwing en versterking van het beleid duurzame ontwikkeling op Europees niveau. In dat kader wordt er ook structureel nauwer samengewerkt met het [Europees Economisch en Sociaal Comité](#).

Het Europees Netwerk Duurzame Ontwikkeling (ESDN)

Het FRDO-secretariaat volgt ook de werkzaamheden van het [ESDN](#). Dat informeel netwerk verzamelt administraties en experts en werkt rond de Europese strategieën duurzame ontwikkeling.

Het doel van het netwerk is het delen van ervaringen tussen de leden van het netwerk over thema's die te maken hebben met de politieke implementatie van duurzame ontwikkeling in de verschillende landen, in het bijzonder de nationale strategieën duurzame ontwikkeling.

In 2017 waren er geen leden van het secretariaat aanwezig bij ESDN-activiteiten. De contacten en de opvolging verliepen via elektronische weg.

Op nationaal niveau

Op nationaal niveau, wordt de FRDO als waarnemer uitgenodigd op de (min of meer) maandelijkse Coördinatie Duurzame Ontwikkeling (COORMULTI) van de FOD Buitenlandse Zaken (directie M7) die de Belgische deelname aan en de coördinatie van de Belgische houding bij internationale ontmoetingen in het kader van de Verenigde Naties coördineert.

De meeste lidorganisaties van de raad en het secretariaat worden ook uitgenodigd op het halfjaarlijkse stakeholder-overleg van het Coördinatie Comité Internationale Milieupolitiek (CCIM) van de Federale diensten voor Leefmilieu.

In 2017 was er ook een ontmoeting met het Finse Comité voor de toekomst (op 04/10), een parlementaire commissie verantwoordelijk voor toekomstverkenning. Tijdens een informatieve dag over de implementatie van de SDGs in ons land was er een panelgesprek met daarin vertegenwoordigers van de verschillende ledengroepen van de raad.

Het personeel van het secretariaat neemt eveneens deel aan conferenties, studiedagen, seminars en fora in België naargelang de thema's en de beschikbare middelen. Hieronder vindt u een overzicht van de activiteiten waaraan de leden van het vast secretariaat hebben deelgenomen:

- Colloque d'Ecolo/Groen sur l'obsolescence programmée, Sénat, Bruxelles, 23/01/2017
- Coormulti, Brussel, 25/01/2017
- Nouveaux modèles économiques et innovation sociale : une opportunité pour une meilleure Europe – CESE, Bruxelles, 17/02/2017
- Financement rénovation bâtiments, Bruxelles, 23.02.2017
- Le nouveau monde du travail et le travail durable : quels enjeux pour la flexibilité du temps de travail et de l'espace de travail ?, UCL, Louvain-la-Neuve, 23/02/2017
- Webinaire Sustainable Urban Mobility Plans and Shared Mobility: The Perfect Couple, 24/03/2017
- Vergadering Coormulti, Brussel, 03/04/2017
- Conférence sur la biodiversité et les entreprises, Bruxelles, 21/04/2017
- ACROPOLIS Workshop | Tackling climate, fragility & finance challenges for the 2030 Agenda for Sustainable Development, Brussel, 20/04/2017
- Conférence sur la sécurité nucléaire, Bruxelles, 10/05/2017
- Audition sur la justice climatique, Bruxelles, 24/05/2017
- Coormulti, Brussel, 15/06/17
- Conférence sur les législations climatiques, Bruxelles, 19/06/2017
- EU Sustainable Energy Week, Bruxelles, 21/06/2017
- Symposium Metaforum: Wat met de circulaire economie, Leuven, 22/06/17
- Coormulti, Brussel, 05/07/17
- Economie Circulaire en entreprise : exemples et mise en pratique, UCM, LLN, 14/09/2017
- Coormulti, Brussel, 25/09/17
- Middag van de DO: Megatrends en SDGs, Brussel, 05/10/17

- Kate Raworth expert seminar, Brussel, 09/10/17
- Analyse du régime actuel des voitures de société, Bruxelles, Université Saint-Louis, 17/10/17
- Demande de mobilité : présentation du modèle PLANET, SPF Mobilité et Transports, Brussel, 19/10/2017
- Workshop: The role of science in strengthening an integrated policy approach for our seas and oceans, Brussel, 14/11/17
- Conférence sur l'adaptation au CC en Belgique, Bruxelles, 23/11/17
- Séminaire How to integrate the SDG framework into the GRI guidelines, Brussel, 28/11/17
- Conférence sur les utilisateurs finaux dans la transition énergétique, Bruxelles, 29/11/2017
- Conférence sur la libéralisation du marché de l'énergie en Belgique, Bruxelles, 30/11/2017
- COP 23, Bonn, 13-17/11/2017
- Conférence sur les risques liés aux pesticides, Paris, 12/12/2017

De verslagen van deze conferenties zijn verzameld in de nota 'extern' die naar de leden van de algemene vergadering wordt gestuurd en sinds juni 2011 ook naar de leden van de werkgroepen.

4. Financieel verslag

Het budget van de raad bedroeg in 2017 € 207.000, waarvan € 16.000 administratief geblokkeerd werden. Dit bedrag is als volgt verdeeld:

- € 186.000 (11.000 geblokkeerd) voor niet-informaticagerelateerde werkingskosten.
- € 3.000 voor informatica.
- € 4.000 (2.000 geblokkeerd) voor investeringen.
- € 5.000 (3.000 geblokkeerd) voor investeringen in informatica.
- € 3.000 voor verplaatsingen en terugbetaling van adsl en GSM voor telewerk.
- € 6.000 voor de persprijs.

Zoals ieder jaar werd een deel van de vastgelegde bedragen van het vorige jaar pas het volgende jaar betaald.

Volgende tabel geeft uitgaven en vastleggingen voor 2017 in detail weer.

Begroting 2017		
Totaal	207.000	
A. Werking	195.000	
1. Werking (zonder informatica)		186.000
2. Persprijs		6.000
3. Werking informatica		3.000
B. Investerings	9.000	
1. Investerings (niet informatica)		4.000
2. Investerings informatica		5.000
C. Verplaatsingen, adsl...	3.000	
Verplaatsingen/internet personeel		3.000

	Begroting 2017	Uitgaven 2017
A. Werking		
<i>1. Werking (zonder informatica)</i>	186.000	159.434
<i>Blokkering</i>	-11.000	
<i>Beschikbaar</i>	175.000	
1.1 Vergoedingen en terugbetaling van onkosten		
Presentiegelden	15.000	11.525
Verplaatsingskosten	1.500	1.916
Deelname internationale conferenties	25.000	19.438
Vergoeding experts	3.000	2.055
Subtotaal	43.500	34.935
1.2 Lokalen secretariaat		
Onderhoud lokalen	7.318	7.166
Huurlasten Finance Tower	24.000	18.300
Subtotaal	31.318	25.466
1.3 Goederen en diensten (recurrente uitgaven)		

Kleine onkosten dienst	3.750	3.103
Leasing (kopieerapparaat)	1.900	1.834
Vaste telefonie (tel. + internet)	3.000	2.791
GSM dienst	1.500	706
Kranten, tijdschriften	3.000	2.619
Vertalingen	15.000	17.586
Subtotaal	28.150	28.639
Recurrente uitgaven (= 1.1 + 1.2 + 1.3)	102.968	89.039
1.4 Goederen en diensten (niet-recurrente uitgaven)		
Recepties, kosten AV en BU	1.000	3.415
Kleine kantoorbenodigdheden, papier	1.500	2.857
Opleidingen	0	490
Subtotaal	2.500	6.762
1.5 Sensibilisatie en communicatie		
Persprijns DO	7.000	9.077
Jaarlijks forum	8.000	3.420
Reportage	40.000	39.749
Seminaries/lunchdebat	8.000	4.887
Subtotaal	63.022	57.134
1.6 Financiële bijdrage		
Bijdrage EEAC	6.500	6.500
Subtotaal	6.500	6.500
Totaal A1	174.968	159.434
Beschikbaar (niet bestemd/niet uitgegeven)	32	15.566
2. Persprijns	6.000	6.000
Totaal A2	6.000	6.000
Beschikbaar (niet bestemd/niet uitgegeven)	0	0
3. Werking informatica	3.000	2.543
Totaal A3	3.000	2.543
Beschikbaar (niet bestemd/niet uitgegeven)	0	457
B. Investerings		
1. Investerings (zonder informatica)	4.000	751
Blokkering	-2.000	

<i>Beschikbaar</i>	2.000	
Totaal B1	2.000	751
Beschikbaar (niet bestemd/niet uitgegeven)	2.000	1.249
<i>2. Investerings (informatica)</i>	5.000	0
<i>Blokkering</i>	3.000	
<i>Beschikbaar</i>	2.000	
Totaal B2	0	0
Beschikbaar (niet bestemd/niet uitgegeven)	2.000	2.000

Bijlage1, Samenstelling van de raad in 2017

Z.K.H. Koning Filip (Erevoorzitter)

Stemgerechtigde leden

De voorzitter

- Magda Aelvoet (voorzitter – lid van het bureau)

3 ondervoorzitters

- Mathias Bienstman (ondervoorzitter – lid van het bureau)
- Olivier Van der Maren (ondervoorzitter – lid van het bureau)
- Mathieu Verjans (ondervoorzitter – lid van het bureau)

3 vertegenwoordigers van de NGO's voor milieubescherming

- Olivier Beys (World Wildlife Fund for Nature – Belgium – Lid van het bureau)
- Sara Van Dyck/Laurien Spruyt (Bond Beter Leefmilieu, BBL)
- Christophe Schoune (Inter-Environnement Wallonie, IEW – Lid van het bureau)

3 vertegenwoordigers van de NGO's voor ontwikkelingssamenwerking

- Brigitte Gloire (Oxfam-Solidarité)
- Véronique Rigot (CNCD)
- Rudy De Meyer (11.11.11) – lid van het Bureau

6 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties

- Bert De Wel (Algemeen Christelijk Vakverbond, ACV)
- Nilufer Polat (Algemene Centrale van Liberale Vakbonden in België, ACLVB - CGSLB)
- Sébastien Storme (Fédération Générale du Travail de Belgique, FGTB)
- Caroline Verdoot (Algemeen Belgisch Vakverbond, ABVV)
- Marie-Hélène Ska (Confédération des Syndicats Chrétiens de Belgique, CSC)
- X (Fédération Générale du Travail de Belgique, FGTB)

6 vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties

- An Nachtergaele (Fédération de l'Industrie Alimentaire, FEVIA)
- Françoise Vantiggelen (DETIC, Essencia)
- Capucine Debuyser (Union des Classes Moyennes, UCM)
- Marie-Laurence Semaille (Fédération Wallonne de l'Agriculture, FWA)
- Piet Vanden Abeele (Unie van Zelfstandige Ondernemers, UNIZO)
- Vanessa Biebel (VBO)

2 vertegenwoordigers van de jeugdorganisaties

- Herlinde Baeyens (Vlaamse Jeugdraad)
- Elliot Herman (Conseil de la Jeunesse)

Waarnemers

Wetenschappelijke raadgevers

- Prof. Karen Allacker (KULeuven)
- Prof. Brent Bleys (UGent)
- Prof. Katja Biedenkopf (KULeuven)
- Dr. Brendan Colsaet (UCL)
- Dr. Jacques de Gerlache (Greenfacts)
- Dr. Jean Hugé (ULB)
- Dr. Sébastien Lizin (UHasselt)
- Prof. Patrick Van Damme (UGent)

Vertegenwoordigster van de vrouwenorganisaties

- Maggi Poppe (Nederlandstalige Vrouwenraad)

Andere waarnemers

- Sophie Sokolowski (kabinet Marghem)
- Alain Henry (Federaal Planbureau)
- Frédéric Rouxhet (Conseil Wallon de l'Environnement pour le Développement Durable, CWEDD)
- Fabienne Dideberg (Conseil Économique et Social de la Région Wallonne, CESRW)
- Jan Verheeke (Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen, MiNa-raad)
- Kris Degroote (Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, CRB)
- X (Conseil Economique et Social de la Région de Bruxelles-Capitale)
- Peter Kerremans (Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, SERV)
- Amélie Nassaux (Raad voor het Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest)

Leden zonder stemrecht

Vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus

- Professeur Delphine Misonne (Facultés Universitaires Saint-Louis)
- Professor Reinhart Ceulemans (Universiteit Antwerpen, UA)
- Professor Luc Lavrysen (Universiteit Gent, UGent)
- Professeur Jean-Pascal van Ypersele de Strihou (Université Catholique de Louvain, UCL)
- Professor Dries Lesage (Universiteit Gent, UGent)
- Professeur Tom Bauler (Université Libre de Bruxelles, ULB)

2 vertegenwoordigers van de sector van het verbruik

- Steve Braem (Centre de Recherche et d'information des Organisations de Consommateurs, CRIOC)
- Christian Rousseau (Test Achat)

Vertegenwoordigers van de ministers en staatssecretarissen

- Mathieu Raedts (Eerste minister, Charles Michel)
- Sven Vaneycken (Vice-eersteminister en minister van Werk, Economie en Consumenten, belast met Buitenlandse Handel, Kris Peeters)
- Francis Demeyere (Vice-eersteminister en minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Grote Steden en de Regie der gebouwen, Jan Jambon)
- Mark Van De Vreken (Vice-eersteminister en minister van Ontwikkelingssamenwerking, Digitale Agenda, Telecommunicatie en Post, Alexander De Croo)
- Dominique Guide (Vice-eersteminister en minister van Buitenlandse Zaken en Europese Zaken, belast met Beliris en de Federale Culturele Instellingen, Didier Reynders)
- Patrick Hocepied (Minister van Begroting, belast met de Nationale Loterij, Sophie Wilmès)
- Bernard De Four (Minister van Justitie, Koen Geens)
- Peter Legroe (Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, Maggie De Block)
- Yasmina Bousbaa (Minister van Pensioenen, Daniel Bacquelaire)
- X (Minister van Financiën, Johan Van Overtveldt)
- X (Minister van Middenstand, Zelfstandigen, KMO's, Landbouw en Maatschappelijke Integratie, Denis Ducarme)
- Sophie Sokolowski (Minister van Energie, Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling, Marie-Christine Marghem)
- Philippe Van Gyseghem (Minister van Defensie, belast met Ambtenarenzaken, Steven Vandeput)
- Christophe Leurident (Minister van Mobiliteit, belast met Belgocontrol en de Nationale Maatschappij der Belgische spoorwegen, François Bellot)
- Tim Van Belleghem (Staatssecretaris voor Buitenlandse Handel, toegevoegd aan de minister belast met Buitenlandse Handel, Pieter De Crem)
- Romina Vanhooren (Staatssecretaris voor Bestrijding van de sociale fraude, Privacy en Noordzee, toegevoegd aan de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, Philippe De Backer)
- X (Staatssecretaris voor Armoedebestrijding, Gelijke Kansen, Personen met een beperking, en Wetenschapsbeleid, belast met Grote Steden, toegevoegd aan de minister van Veiligheid en Binnenlandse, Zuhail Demir)
- X (Staatssecretaris voor Asiel en Migratie, belast met Administratieve Vereenvoudiging, toegevoegd aan de minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, Theo Francken))

Vertegenwoordigers voor elk Gewest of elke Gemeenschap

- Ingrid Inselberger (Deutschsprachige Gemeinschaft)
- X (Brussels Hoofdstedelijk Gewest)
- Pierre Moureaux (Communauté française)
- X (Vlaams Gewest)
- Tom Creten/Liesbeth Schruers (Vlaamse Gemeenschap)
- Michel Amand (Région wallonne)

Vertegenwoordiger ZKH Koning Filip

- Pierre Cartuyvels (raadgever van ZKH Koning Filip) - waarnemend lid bureau in naam van ZKH Koning Filip

Bijlage 2, Aanwezigheid op de algemene vergadering in 2017

Naam	13/02/2017	30/05/2017	21/12/2017
Stemgerechtigde leden			
<i>Erevoorzitter, voorzitter/ster en ondervoorzitters</i>			
Magda Aelvoet	X	O	X
Mathias Bienstman	X	O	O
Olivier Van der Maren	X	X	X
Mathieu Verjans	O	X	X
<i>NGO's leefmilieu</i>			
Olivier Beys	X	X	O
Laurien Spruyt	O	O	X
Sara Van Dyck	O	X	O
<i>NGO's ontwikkeling</i>			
Rudy De Meyer	X	X	X
Brigitte Gloire	X	X	X
Thierry Kesteloot	O	O	X
Véronique Rigot	X	X	O
<i>Werknemersorganisaties</i>			
Nilüfer Polat	X	X	X
François Sana	X	O	O
Sébastien Storme	X	O	X
Thomas Vael	O	O	X
<i>Werkgeversorganisaties</i>			
Vanessa Biebel	X	X	X
An Nachtergaele	X	O	O
Françoise Van Tiggelen	X	O	X
Piet Vanden Abeele	X	X	X
Maarke De Staercke	X	O	O
Pieterjan Debergh	X	O	O
<i>Jongeren</i>			
Herlinde Baeyens	X	X	X
Charline Cauwe	O	X	X
Elliot Herman	O	X	X
Aurelie Vanossel	O	X	O
Waarnemers			
<i>Consumenten</i>			
<i>Vertegenwoordigster vrouwenorganisaties</i>			
Maggi Poppe	X	O	O
<i>Wetenschappelijke milieus</i>			
Brent Bleys	X	O	X
Reinhart Ceulemans	O	X	X
Brendan Coolsaet	O	O	X
Luc Lavrysen	X	X	X
Dries Lesage	O	X	O

Delphine Misonne	X	X	X
Jean-Pascal van Ypersele de Strihou	X	X	X
Jacques de Gerlache	O	X	X
Federale regering			
Peter Legroë (Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, Maggie De Block)	X	O	O
Sophie Sokolowski (Minister van Energie, Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling, Marie-Christine Marghem)	X	O	O
Minister van Energie, Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling, Marie-Christine Marghem	X	O	O
Mark Van De Vreken (Vice-eersteminister en minister van Ontwikkelingssamenwerking, Digitale Agenda, Telecommunicatie en Post, Alexander De Croo)	X	O	O
Sven Vaneycken (Vice-eersteminister en minister van Werk, Economie en Consumenten, belast met Buitenlandse Handel, Kris Peeters)	X	O	O
Martine Delanoy (Toenmalige minister van Middenstand, Zelfstandigen, KMO's, Landbouw en Maatschappelijke Integratie, Willy Borsus)	X	O	O
Dominique Guide (Vice-eersteminister en minister van Buitenlandse en Europese Zaken, Didier Reynders)	O	X	X
Vertegenwoordigers gewesten en gemeenschappen en andere			
Michel Amand	X	O	O
Alain Henry	X	O	X
Dieter Vanderbeke	O	X	X
Peter Wittoeck	O	O	X
Steven Vanackere	X	O	O
Mathijs Buts	O	X	O
Patricia Delbaere	O	O	X
Jean-Maurice Frère	O	O	X
Cédric van de Walle	X	O	O
Cindy Verbrugge	X	O	O
Jan Verheeke	X	O	O